

in een geest van strenge objectiviteit

karel rimanque

De vereiste van de strenge objectiviteit van de nieuwsuitzendingen van de openbare omroepen werd ingeschreven in de wet van 18 mei 1960 (1). Deze verplichting verving deze van een strenge onpartijdigheid in de wet van 18 juni 1930 (2). Het decreet van de Vlaamse Gemeenschap van 28 december 1979 (3), houdende het statuut van de Belgische Radio en Televisie, Nederlandse uitzendingen breidt de verplichting tot objectiviteit uitdrukkelijk uit tot alle mededelingen en programma's met een algemeen informatief karakter. Het decreet van 28 januari 1987 (4) betreffende het overbrengen van klank- en televisieprogramma's in de radio- en televisiedistributienetten en betreffende de erkenning van niet-openbare televisieverenigingen legt aan deze laatste de verplichting op de informatieve programma's te verzorgen in een geest van strikte onpartijdigheid en volgens de regels van de journalistische plichtenleer.

Deze strenge objectiviteitsverplichting aan de openbare omroep opgelegd bij de vervulling van zijn informatieve opdracht is sedert 1960 steeds het onderwerp geweest van studie en discussie, van betwisting en conflict zowel binnen als buiten de muren van de openbare omroepen (5). De rechtspraak daarentegen is beperkt gebleven. Twee gezaghebbende uitspraken moeten vermeld worden: een arrest van het Hof van Cassatie van 12 september 1975 (6) en een arrest van de Raad van State van 21 september 1984, inzake Buyle t. BRT, nr. 24.667 (7). Andere uitspraken van de Raad van State vertonen weliswaar raakpunten met de toepasselijkheid van de objectiviteitsverplichting, zonder evenwel in te gaan op de grond van deze verplichting.

De vraag naar de types van radio- en televisieuitzendingen onderworpen aan de objectiviteitsvereisten, waarover op grond van het verschil tussen de Nederlandse en de Franse tekst van de wet van 18 mei 1960 nog discussie mogelijk was (8), is zonder bijzonder belang geworden na de inwerkingtreding van het decreet van 1979. De tekst is immers zeer expliciet: deze regel geldt niet alleen voor de nieuwsuitzendingen in strikte zin, doch ook voor alle mededelingen en programma's met een algemeen informatief karakter, m.a.w. alle uitzendingen waarin de luisteraar of de kijker kennis of inzicht wordt gebracht omtrent een bepaald onderwerp. Deze ruime formulering van het decreet verruimt daarom het toepassingsgebied van de objectiviteitsverplichting tot alle informatieve programma's, ook die over onderwerpen die geen actueel karakter vertonen, die m.a.w. niet zijn uitgelokt door gebeurtenissen die zich nu afspelen of zich in het onmiddellijke verleden hebben afgespeeld.

De keuze van de termen "in een geest van strenge objectiviteit" is nochtans niet bijzonder gelukkig. Objectiviteit is een existentieel en epistemologisch omstreden begrip. De wet- en decreetgever waren zich wellicht niet bewust, dat achter dit begrip eeuwen schuilgaan van bittere wijsgerige discussie van Plato en Aristoteles, van Abelardus, Willem van Ockam en Thomas van Aquino, tot

Husserl, Heidegger en Sartre. Sedert eeuwen wordt gezocht naar een oplossing voor de vraag: kan de mens de werkelijkheid kennen zoals zij is, of is hij onherroepelijk opgesloten in de denkbeelden die hij over zichzelf en de hem omringende wereld heeft gevormd op grond van onafwendbaar beperkte informatie over deze werkelijkheid? Telkens een mededeling, een uitspraak enig beoordelingselement inhoudt (duiding), stuit men op de onafwendbare keuze van woorden en beelden, waaruit niet elk subjectief moment kan worden geweerd. Vanaf het ogenblik dat informatie de weergave van primaire kwantitatieve gegevens overstijgt in de stijl van: de aardbeving had een kracht van 6,2 op de schaal van Richter, is een ideaal dat hierin zou bestaan, dat informatie de onvoorwaardelijk werkelijkheidsgetrouwe journalistieke afdruk zou behoren te zijn van nieuwsfeiten, niet haalbaar.

De objectiviteit van de informatie blijft nochtans de sluitsteen van het programmabeleid dat de openbare omroep moet realiseren. Het is het jongste decennium ook meer dan eens steen des aanstoots geworden. Nochtans wordt deze geest van strenge objectiviteit als te verwezenlijken imperatief niet ernstig betwist: de discussie en de conflicten hebben betrekking op de concrete realisatie van deze imperatief. Het was overigens legistiek niet aan te bevelen, dat een dwingende rechtsnorm een begrip heeft gehanteerd dat intrinsiek onduidelijk is en dat als verplichting niet anders te realiseren is, dan door de interpretatieve vervanging ervan door een veelvoud van andere deontische begrippen die als een planetair systeem om dit "sterbegrip" cirkelen, materie van zijn materie, doch er nooit identiek mee zijn, partiële emanaties van die strenge objectiviteit blijven. Intuïtief heeft de wet- en decreetgever dit begrepen en spreekt daarom van een "geest" van strenge objectiviteit, waarin er stilzwijgend wordt erkend, dat de geformuleerde rechtsverplichting een ideaal blijft, dat dient te worden nagestreefd: omdat de ster onbereikbaar is, moet men zich richten naar de om haar heen cirkelende planeten, doch deze mogen zich niet aan haar zwaartekracht onttrekken.

De vraag dient gesteld: van wie of van wat wordt deze strenge objectiviteit vereist binnen het bestel van de openbare omroep? Volgens de tekst van het decreet is het antwoord hierop zonder meer duidelijk: het zijn de nieuwsuitzendingen, de informatieve programma's waaraan op de eerste plaats deze vereiste wordt gesteld. De objectiviteit moet daarom primair aan de outputzijde worden beoordeeld. Aan uitzendingen wordt deze vereiste gesteld. Als verplichte hoedanigheid van een journalistiek werkstuk, uitgezonden door de BRT is het instituut zelf, als openbare instelling met rechtspersoonlijkheid de primaire debiteur van deze verplichting. Het decreet waarborgt globaal een grote programmatische vrijheid en beheersautonomie aan de openbare omroep. Dit is zeer terecht (9). Deze autonomie strekt zich ook uit tot de aanwerving, de permanente vorming en dienstaanwijzing voor het journalistiek personeel. Volgens het reglement van beheer en procedure van de BRT legt de Raad van Beheer de vereiste richtlijnen vast voor de uitvoering van de objectiviteitsverplichting, en waakt er over dat de nieuwsuitzendingen en de mededelingen, en de programma's met een algemeen informatief karakter deze verplichting nakomen (10). Het dagelijkse toezicht berust bij de administrateur-generaal, die in spoedeisende gevallen een uitzending kan opschorten (11). De conclusie ligt voor de hand: de verplichting tot strenge objectiviteit is een resultaatverbintenis t.a.v. informa-

tieve uitzendingen onder verantwoordelijkheid van de beheersorganen van de openbare omroep. Het is een expliciete, dagelijkse taak van de hiërarchie hierover te waken.

De journalisten, ambtenaren van de openbare omroep, genieten noch individueel, noch collectief het prerogatief van de redactionele onafhankelijkheid, zoals die wel werd voorgeschreven door het decreet op de niet-openbare televisieverenigingen. Daarom stellen de Voorschriften, Gebruiken en Aanbevelingen inzake Radio- en Televisieberichtgeving van de BRT terecht in punt 5: de vrijheid van radio- en televisieberichtgeving houdt in dat de journalist verantwoording verschuldigd is aan zijn hiërarchische meerderen en de Raad van Beheer.

Aan de individuele journalist of het personeelslid belast met de verzorging van informatieve opdrachten wordt niet rechtstreeks een met de vereisten van de strenge objectiviteit overeenkomstige levenswandel opgelegd (12). Doch de aanvaarding van de benoeming en de opdracht heeft tot gevolg, dat de regels die door de Raad van Beheer en de hiërarchie worden uitgewerkt om de geest van strenge objectiviteit te operationaliseren in het dagelijkse journalistiek werk, moeten worden nagekomen, en dat bovendien van deze personeelsleden een levenswandel buiten dienstverband kan worden verwacht, die de geloofwaardigheid van de objectieve informatie door de openbare omroep niet in het gedrang brengt.

De grondslag van deze objectiviteitsverplichting is niet onmiddellijk duidelijk, en de verschillende auteurs hebben duidelijk andere klemtonen gelegd (13). De parlementaire voorbereiding van de wet van 18 mei 1960 (14) en van het decreet van 28 december 1979 (15) hebben hieromtrent ook geen duidelijk uitsluitel gegeven. Nochtans is deze vraag bijzonder belangrijk, omdat deze grondslag, als *ratio legis* van de objectiviteitsverplichting, van groot belang is bij het interpreterend operationaliseren van deze verplichting door het formuleren van deelaspecten ervan: zoals hoger gesteld, de enige mogelijkheid om dit moeilijke begrip een duidelijke en juridisch haalbare gestalte te geven.

De grondslag van deze verplichting kan zeker niet worden gezocht in een bepaalde maatschappelijke ideologie (16), noch in een filosofische leer omtrent de haalbaarheid en de waarde van objectiverende journalistiek (17). De meta-juridische overwegingen hebben zonder enige twijfel hun duurzame betekenis in een beleidsdebat omtrent deze verplichting, doch zij kunnen *de lege lata* niet als *ratio legis* worden aangenomen: het zijn niet de fundamenten waarop deze rechtsverplichting steunt.

Vaak werd in het verleden het monopolie van de openbare omroep inzake radio- en televisieberichtgeving genoemd (18). De autonomie van de openbare instelling, het interne pluralisme en de objectiviteit werden aangewezen als de eigenschappen om dit monopolie van de openbare omroep te verzoenen met de vrijheid van meningsuiting van allen. Doch dit monopolie bestaat *de facto* al lang niet meer en werd *de jure* doorbroken. Nochtans tast dit geenszins de dwingendheid van deze verplichting aan. Vlaanderen behoort sedert lang tot de meest intensief bekabelde landstroken van Europa. Nergens kan een zo brede waaier van informatie afkomstig van vele landen - weliswaar in vele tongen en talen - worden beluisterd en bekeken. Ook in het Nederlands was het monopolie reeds doorbroken voor de introductie van VTM Van een Nederlandstalig monopolie

van de BRT kon gesproken worden in de tijd van "Schipper naast Mathilde". Doch deze is sedert lang voorbij. De verankering van de objectiviteitsverplichting inzake informatie in "het" BRT-monopolie mist feitelijke grondslag, en deze hoedanigheid zou overigens er de meest wezenlijke grondslag niet van kunnen uitmaken. Uit de vergelijking in de wereld blijkt ook, dat een monopolie geenszins leidt tot objectiviteit: in vele landen zijn de monopolistische overheids-omroepen de slaafse dienaren van de politiek van de heersende machthebbers. Noch begripsmatig, noch in de feiten volgt de objectiviteit van de informatie als juridische verplichting uit de omstandigheid dat één omroep - ongeacht zijn juridische vorm - een absoluut of betrekkelijk monopolie heeft.

Nochtans kan de verplichting tot objectiviteit niet overtuigend worden gerelativeerd door een beroep op de beginselen die de Raad van State heeft ontwikkeld in de zaak Lenaerts (19). In dit vaak geciteerde - en nog vaker misbruikte - arrest heeft ons hoogste administratief rechtscollege, noch min, noch meer gesteld, dat in een openbare dienst die opdrachten vervult in de sfeer van de vrijheid van meningsuiting, gestreefd mag worden naar een neutraliserend evenwicht in levensbeschouwelijk en politiek opzicht onder de groep van leidinggevende ambtenaren die hiërarchisch de bevoegdheid hebben de opdrachten van deze openbare dienst te richten, voor zover deze bevoegdheid betrekking heeft op de inhoud van deze opdrachten, en deze overweging een marginaal criterium blijft bij de keuze van een geschikte kandidaat voor een leidinggevend ambt. Het arrest in de zaak Lenaerts is geenszins een vrijbrief voor persoonlijk geëngageerde démarches van individuele journalisten verbonden aan de openbare omroep, noch verleent dit arrest de beheersorganen, de hiërarchie en de journalisten van de BRT de vrijheid de objectiviteitsverplichting te beperken tot het neutraliserend evenwicht van uiteenlopend partijdig informatief optreden. Men mag niet uit het oog verliezen, dat de "geest van strenge objectiviteit" in de wet van 18 mei 1960 de "onpartijdigheid" heeft vervangen in de wet van 18 juni 1930, te samen met de invoering van het absolute en onvoorwaardelijke verbod van enige voorafgaande censuur van de regering. In de verhouding tussen het hoogste executieve gezag op nationaal en nu ook op communautair vlak enerzijds, en de openbare instelling anderzijds, is de strenge objectiviteit van de informatie de keerzijde van de hoogst wenselijke autonomie van de openbare omroep t.a.v. de oogmerken van de meerderheid die het beleid voert. De regeringen kunnen en mogen niet preventief ingrijpen in de verzorging van de informatie en de openbare omroep tot zgn. gezagsvriendelijkheid dwingen. De objectiviteitsverplichting moet bovendien ook verhinderen, dat de informatieve uitzendingen van de openbare omroep de rol zouden vervullen die in een politieke democratie toekomt aan de oppositie en de vrije pers. Deze grenzen moeten worden geëerbiedigd: zij zijn op termijn wezenlijke randvoorwaarden voor de beveiliging van de hoge mate van autonomie die de openbare omroep nu statutair geniet. Dat deze autonomie geduid wordt als een verzuilde autonomie (20), kan niet aan de juridische structuur worden verweten, doch enkel aan de politieke zeden.

De relatie tussen objectiviteit en censuurverbod is echter niet de meest fundamentele grondslag voor deze verplichting. Deze moet gezocht worden in het openbare dienstkarakter van de BRT binnen een democratische samenleving. Deze twee componenten mogen niet van elkaar worden gescheiden. Als open-

bare dienst moeten de beheersorganen, de hiërarchie en de journalisten het "keurslijf" van de objectiviteit gedogen, omdat zij niet voor eigen rekening handelen in het raam van een vrij gekozen project. Ook binnen het te behouden en te versterken autonomiestatuut moet de openbare dienst voor radio en televisie de beperkingen aanvaarden en realiseren, eigen aan de haar toevertrouwde opdracht boven alle particuliere belangen van personen of politieke, levensbeschouwelijke en maatschappelijke strekkingen. Informeren is echter niet van nature een openbare dienst. Zelfs de defensie is dat niet: de stadstaten in het Italië van de renaissance waren zeer tevreden met hun huurlingenlegers. Het openbare dienstkarakter van informatie via radio en televisie stoelt op de wil van de decreetgever een omroepinstituut te behouden als openbare dienst. De objectiviteit van de informatieve uitzendingen vindt zijn grondslag echter niet in dit openbare dienstkarakter alleen.

In vele landen wordt van de openbare omroep immers verwacht, dat hij de zeer gezagsgetrouwe spreekbuis zou zijn van het regime dat aan de macht is. Doch dit zou contradictorisch zijn met de werking ervan in een democratische samenleving. Het is de onafscheidelijke binding tussen deze twee elementen die leidt tot de onontwijkbare conclusie, dat alleen een juist begrepen objectiviteit het centrale beginsel kan zijn bij de verzorging van informatieve opdrachten door een openbare dienst binnen een democratische samenleving. Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens heeft in verschillende arresten een omstandige en normatieve omschrijving gegeven van de eigenschappen van een dergelijke samenleving (21). Zij wordt niet absoluut gedomineerd door de visie van de meerderheid; de meerderheid staat niet boven de grenzen die o.m. door de fundamentele rechten en vrijheden aan haar beleidsbevoegdheid worden gesteld. Een democratische samenleving is pluralistisch en verdraagzaam; zij laat alle gedachtenstromingen toe hun stem te verheffen. In een democratische rechtstaat moet de burger bovendien in staat worden gesteld in vrijheid, dus niet misleid door eenzijdige informatie, te participeren aan de samenstelling van 's lands wetgevende organen (22). Als persoon heeft hij bovendien het recht zijn sociaal gedrag te oriënteren volgens een betrouwbaar beeld van de werkelijkheid van de hem omringende wereld (23).

De BRT heeft als openbare dienst de opdracht te informeren in het raam van een democratische samenleving, gestoeld op de eerbiediging van de fundamentele rechten en vrijheden. Deze vaststelling leidt onontwijkbaar tot de conclusie, dat deze informatie op de een of andere wijze objectief moet zijn. Het begrip objectiviteit blijft in deze zin ongelukkig gekozen, dat het op de letter geïnterpreteerd journalistiek niet realiseerbaar is, ten gevolge van de beperkingen van de menselijke waarneming en kennis, ten gevolge van de beperktheid van de menselijke en logistieke middelen, ten gevolge van het onvermijdelijke van vergissingen. Vandaar dat de wil van de wetgever vertaald moet worden in een veelvoud van andere begrippen, waarvan de voornaamste zijn: geloofwaardigheid (24), veelzijdigheid (25) en onpartijdigheid.

Objectieve informatie moet betrouwbaar zijn. Toen na afloop van de oorlog om de Falklands de BBC van de regering van Margaret Thatcher het verwijt (het eerste in een lange reeks) te horen kreeg, dat de berichtgeving over de feitelijke toedracht van de krijgsv verrichtingen, inclusief de Britse verliezen, demoraliserend kon inwerken op het thuisfront en nuttig was voor de Argentijnen, heeft de

BBC zich verdedigd met de mededeling, dat zij tijdens de tweede wereldoorlog steeds en vooral in de eerste oorlogsjaren de ene geallieerde nederlaag na de andere heeft bericht en verspreid over gans bezet Europa. De geloofwaardigheid die zij daaruit putte, toen het tijt keerde, was van niet te onderschatten betekenis in de psychologische oorlogsvoering tegen nazi-Duitsland. Geloofwaardigheid verwerf je als omroep niet, wanneer je niet altijd geloofwaardig bent. De beperktheid van de beschikbare middelen echter heeft tot gevolg, dat de openbare omroep in Vlaanderen in ruime mate beroep moet doen op mededelingen en reportages opgesteld of gemaakt door personen vreemd aan de openbare omroep. Vandaar dat de Voorschriften, Gebruiken en Aanbevelingen veel belang hechten aan de controle op en de onderlinge vergelijking van de beschikbare bronnen (26). Feiten moeten werkelijkheidsgetrouw worden weergegeven; meningen en standpunten mogen in samenvattingen en montages niet worden vervalst (27). Deze vereiste van juistheid van de informatie - voorwaarde voor de betrouwbaarheid - is een rechtstreeks gevolg van de werking van de openbare omroep in een democratische samenleving, waarin het oordeel van de bevolking moet kunnen steunen op een getrouwe weergave van een veelheid van maatschappelijke verschijnselen en van de reacties hierop door de verschillende georganiseerde strekkingen en gedachtenstromingen. Een politieke democratie kan in wezen niet steunen op misleiding van de openbare mening; van de openbare omroep mag de burger verwachten een betrouwbaar relaas te krijgen van de werkelijke toedracht van de nieuwsfeiten.

Deze opdracht vergt een hoge mate van deskundigheid van het journalistiek personeel. Duiding van de reacties in de Islamietische wereld op sommige passages uit de Satanische Verzen is niet mogelijk door iemand die niet vertrouwd is met de leer van de Islam. De kennis van de context van de onderscheiden nieuwsfeiten is een wezenlijke voorwaarde om hieromtrent juist en begrijpelijk te berichten. Het behoort tot de verantwoordelijkheid van de beheersorganen en van de hiërarchie te waken over de intellectuele kwaliteit van de kandidaat-journalisten en ruimte te scheppen voor hun permanente vorming.

Objectieve informatie moet ook veelzijdig zijn. Meer dan ooit worden de redacties dagelijks overspoeld door een toevloed aan nieuwsfeiten, die niet allemaal gemeld kunnen worden, en onder de geselecteerde moet worden uitgemaakt welk relatief belang eraan zal worden gehecht bij de samenstelling van een nieuwsbulletin. Dit betekent dat afstand wordt gedaan van subjectieve en persoonlijke voorkeuren en belangstellingsferen. Deze moeten wijken voor een objectiverende benadering van het relatieve belang van nieuwsfeiten. Nochtans zal iedereen moeten toegeven, dat geen onbetwistbare ijking mogelijk is: de redacties zijn beperkt door het aanbod, door de tijd, door de aard van het medium en het beschikbare materiaal (beelden op televisie b.v.). Bovendien is er geen vaste maatstaf om b.v. het relatieve belang van een artistieke of sportieve gebeurtenis af te wegen tegen de politieke actualiteit in binnen- en buitenland. Ook zullen niet steeds dezelfde maatstaven kunnen worden gehanteerd. Op ogenblikken van relatieve politieke rust, zullen andere items ruimer aan bod kunnen komen, die dan weer moeten wijken op ogenblikken dat de politiek de hoogste aandacht moet krijgen: b.v. na verkiezingen, bij regeringsvorming of -crisis enz. Tentatief kunnen slechts enkele uitgangspunten worden geformuleerd, die geen regels zijn, doch criteria waaraan het informatief beleid van de openbare

omroep retrospectief kan worden getoetst.

De BRT is de openbare omroep voor een gegeven gemeenschap. Het belang van nieuwsfeiten moet worden gerelateerd aan de aandachtspunten inzake informatie van de bevolking. Dit brengt met zich, dat binnen deze gemeenschap te situeren gebeurtenissen relatief een aandacht kunnen krijgen, die zij niet zouden hebben, indien dezelfde gebeurtenis zich elders had afgespeeld. Dit is een algemeen vastgesteld fenomeen: het hemd is nader dan de rok. Ook de BBC ontsnapt niet aan deze algemeen aanvaarde afweging. Om dezelfde reden krijgen politieke ontwikkelingen in eigen land een bijzondere plaats, die zij vanuit een strikt supranationaal of mondiaal oogpunt niet verdienen. De BRT informeert in de eerste plaats voor de Vlaamse Gemeenschap. Bovendien heeft de openbare omroep een opdracht van vorming. Dit brengt met zich dat het relatieve belang van de informatie over zeer onderscheiden "werelden", zoals de levensbeschouwingen, de cultuur, de politiek, de economie, de sport enz. .. niet de gemiddelde waardenschaal en de belangstelling van de bevolking hoeft te clicheren: de openbare omroep mag zeker zijn toevlucht niet nemen tot een gemakkelijke sensatie-journalistiek, doch moet blijven berichten over zoveel mogelijke "werelden". In dat perspectief kan ook een passende ruimte worden voorbehouden aan informatie over ontwikkelingen buiten Europa, in het bijzonder in de derde wereld.

Het derde beginsel is dat van de onpartijdigheid van de informatie (28). Het is een verplichting die niet alleen rust op de openbare omroep doch ook op de niet-openbare televisieomroep. In punt 8 van de Voorschriften, Gebruiken en Aanbevelingen wordt de radio- en televisiejournalist verboden een eigen standpunt in te nemen of de indruk te wekken de standpunten die hij weergeeft aan te kleven. Dit is de verplichting tot persoonlijke onpartijdigheid. In het arrest van de Raad van State in de zaak D. Buyle (29) wordt de eerbied voor ieders overtuiging als grondslag genoemd voor deze verplichting (30). De radio- en televisiejournalist moet zich onthouden van handelingen die het publiek kunnen doen twijfelen aan zijn onpartijdigheid. In het concrete geschil betekent dit voor de Raad van State, dat de beoordeling van de politieke toestand door een segment van de publieke opinie - ook niet in vraagvorm geformuleerd - het stramien van een interview mag beheersen: een interview voor de BRT moet immers niet alleen in zijn geheel een objectief karakter hebben, maar ook in de vraagstelling zelf. De manier van presenteren mag geen blijf geven van vooringenomenheid. In een arrest van 12 september 1975 in de zaak Van den Daele had het Hof van Cassatie nochtans overwogen dat de begrippen "objectiviteit en afwezigheid van politieke tendensen of stellingen niet mogen worden verward. Een reportage die een politieke tendens vertoont, komt niet noodzakelijk aan objectiviteit te kort" (31). Persoonlijk ben ik van oordeel, dat deze hoogste rechterlijke uitspraken niet tegenstrijdig zijn. Het Hof van Cassatie spreekt zich in deze passage niet uit over de vraag of de journalist bij het realiseren van een reportage vooringenomen mag zijn (quod non), doch over de vraag of onpartijdige informatie als expliciete of impliciete conclusie een politieke tendens kan doen blijken. Deze laatste vraag wordt door het Hof van Cassatie terecht positief beantwoord en niet noodzakelijk strijdig geacht met de objectiviteit. Wie een werkelijkheidsgetrouwe reportage maakt over ernstige en systematische schendingen van de mensenrechten onder een bepaald regime, zal bezwaarlijk de "in-

druk" van afkeurenswaardigheid van deze praktijken en van dat regime kunnen vermijden. Het is een reportage met een duidelijke tendens, doch zij zal slechts dan niet objectief zijn, wanneer zij werd gemaakt op basis van onjuiste bronnen of onbetrouwbare getuigen of wanneer het primaire materiaal tendentiekus werd verknipt en gemonteerd. De Raad van State spreekt op dit punt het Hof van Cassatie niet tegen. Hij zegt niet, dat de waarheid steeds in het midden ligt, doch dat het optreden zelf van de journalist niet voor het evenwicht mag zorgen in een vraaggesprek. In maatschappelijke discussies over aangelegenheden waarover de openbare mening is verdeeld, moet de onpartijdigheid worden gevonden, door op een evenwichtige wijze de stem te laten horen van alle relevante opinies. De repliek komt toe aan de woordvoerders van deze opiniestromingen, niet aan de journalist van de omroep.

Aldus bestaat de verplichting tot onpartijdigheid uit twee elementen : het verbod voor de journalist blijk te geven van vooringenomenheid of die indruk te wekken bij de verslaggeving over nieuwsfeiten of bij een vraaggesprek enerzijds, en de verplichting over alle politieke en maatschappelijke vragen die deel uitmaken van het democratisch debat in de meest ruime zin een zo breed mogelijke waaier van relevante standpunten te registreren en getrouw weer te geven. Het latijnse adagium : *audi et alteram partem* is een wezenlijke vereiste voor een behoorlijke rechtsbedeling ; het is tevens een onontwijkbare verplichting voor elke omroep die in een gegeven samenleving een geprivilegieerde positie bekleedt hetzij als openbare, hetzij als private omroep. Dit streven naar evenwicht bij het ter sprake brengen van standpunten vereist enerzijds afwezigheid van vooringenomenheid - dit is iets anders dan lijdzaamheid, angstvalligheid - bij de journalist, en anderzijds de verplichting alle relevante standpunten in een actueel debat aan bod te laten komen, hen tenminste daartoe de gelegenheid te bieden. Deze verplichtingen legt ook het Supreme Court op aan de private vergunninghouders voor radio en televisie in de zo op *freedom of speech* bedachte Verenigde Staten (32).

Na de grondslag en de elementen van de objectiviteitsverplichting inzake informatie te hebben belicht, stelt zich de vraag of deze verplichting alle andere rechtmatige beperkingen aan de vrijheid van meningsuiting primeert, die andere openbare of private belangen beschermen tegen misbruiken van de vrijheid van meningsuiting.

Om rechtmatig te zijn, moeten deze beperkingen volgens het E.V.R.M. aan drie voorwaarden voldoen : zij moeten neergelegd zijn in een algemene, voldoende duidelijke rechtsnorm. Zij moeten verder één van de oogmerken dienen die in paragraaf 2 van artikel 10 van dit verdrag zijn opgesomd. Deze zijn : 's lands veiligheid, territoriale onschendbaarheid of openbare veiligheid, de bescherming van de openbare orde en het voorkomen van strafbare feiten, de bescherming van de gezondheid of de goede zeden, de bescherming van de goede naam of de rechten van anderen, om de verspreiding van vertrouwelijke mededelingen te voorkomen of om het gezag en de onpartijdigheid van de rechterlijke macht te waarborgen. Doch niet alle wetgeving die met één van deze oogmerken de vrijheid van informatie of meningsuiting beperkt, is verenigbaar met het E.V.R.M. Deze beperking moet bovendien nodig zijn in een democratische samenleving. Zoals hoger reeds gesteld wordt met deze begrippen bedoeld : een dwingende sociale behoefte in een open, verdraagzame, pluralis-

tische samenleving die confrontatie van opvattingen en standpunten niet schuwt, ook wanneer deze door de overgrote meerderheid worden afgewezen. Juridisch wordt deze laatste voorwaarde vertaald in de vereiste van evenredigheid tussen het nastreefde doel en de indringendheid van de beperking aan de vrijheid van informatie en meningsuiting, gesitueerd in een open en verdraagzame samenleving (33).

De tekst van artikel 10 E.V.R.M. wordt hier als een referentiekader gebruikt, vermits de BRT als openbare instelling moet worden beschouwd als een regering-organisatie in de zin van art. 25 van dit Verdrag en dus nooit "als slachtoffer" de lange weg naar Straatsburg kan bewandelen. Overigens heeft het Arbitragehof geoordeeld (34), dat een publiekrechtelijke persoon zich niet kan beroepen op de fundamentele vrijheden die de Grondwet aan private personen garandeert. In de uitoefening van de hem of haar verleende opdracht is de journalist van de openbare omroep verder een ambtenaar, die zijn taak niet voor eigen rekening vervult.

De vraag luidt echter: kan de BRT zich in een geschil beroepen op haar verplichting tot strenge objectiviteit als verweer in een kort geding of voor een rechter ten gronde gericht tegen een informatieve uitzending die b.v. rechten van anderen in het gedrang brengt?

De arresten in de zaak Van den Daele van het Hof van Cassatie en van het Hof van Beroep van Gent (35) én vooral de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (36) hebben hieromtrent een duidelijk antwoord gegeven. Materiële en zelfs morele belangen van overheidsinstellingen en van private personen mogen in een democratische samenleving wijken voor het in de media gevoerde debat, op voorwaarde dat het onderwerp ervan van algemeen belang kan worden geacht voor de gemeenschap van vrije burgers in een open, democratische samenleving. Daartegenover is het evident - vermits ook dienstig voor het informatieve oogmerk - dat in alle gevallen, de persoonlijke levenssfeer en de persoonlijkheidsrechten van private personen moeten worden geëerbiedigd, volgens de algemeen bekende regels die hiervoor gelden, krachtens de wet of krachtens de rechtspraak die de leemten in de nationale wetgeving ondervangt door toepassing te maken van de algemene burgerrechtelijke zorgvuldigheidsregel. Zo moeten hoge bomen gedogen, dat zij meer wind vangen. Dit leidt tot het besluit, dat de strenge objectiviteit in de informatie, waartoe de openbare omroep is gehouden, in wezen geen dimensie toevoegt aan de algemene op wet en recht gestoelde regels die de grenzen bepalen van een verantwoordelijke journalistiek in een open, democratische samenleving.

NOTEN

(1) Artikel 28, § 1 van deze wet; B.S. van 21 mei 1960.

(2) Artikel 3 van deze wet; B.S. van 23-24 juni 1930.

(3) Artikel 23, § 1 van dit decreet; B.S. van 25 januari 1980.

(4) Artikel 9, § 2 van dit decreet; B.S. van 19 maart 1987.

(5) De belangrijkste geraadpleegde werken zijn: J. CEULEERS (1986), Objectiviteit in de radio- en televisieuitzendingen, (noot onder R.v.St., 21 september 1984), *T.B.P.*, 185-187; J. DE GROOF (1983), Benadering van de objectiviteitsverplichting van de openbare omroep, *Over Ether en Inkt*, Brussel, Cepass-documenten, 3-4, 194-217; Id., *Le droit à l'information et le devoir d'objectivité du service public de la radiodiffusion*, *Adm.Publ.*, 1985, 265-289; W.J. GANSHOF VAN DER MEERSCH (1961-62), Het rechtsstelsel van radio en televisie en de grondwettelijke vrijheden,

- R. W., 2337-2358; A. DEPOND (1968), De wet van 18 mei 1960 houdende oprichting van de Belgische radio en televisie en de vrijheid van informatie, *T.B.P.*, 11-17; id. (1970), *Het radio- en televisiebestel in België*, Zwolle, 72p.; A. MAST (1957-58), Le statut juridique de la radio et les limites de la liberté d'expression, *Rev.dr.int.comp.*, 411-422; K. RIMANQUE (1969-70), De vrijheid van informatie en de vrijheid van mening in verband met de uitzendingen van radio en televisie, *R.W.*, 1601-1660; H. VAN PELT, (1975) *De omroep in revisie; Ontwikkeling van het radio- en televisiebestel in Nederland en België*. Leuven, Acco, 398p., inz. p. 294-304; M. HANOTIAU en A. VANWELKENHUYZEN (1977-1978), La liberté d'expression et ses limitations. La communication audiovisuelle, *Adm.Publ.*, 113-134; J. VELAERS (1987), De informatievrijheid en de strijd tegen het terrorisme pp. 35-105, in *Maintien de l'ordre et droits de l'homme*. Brussel, Bruylant; id., *De juridische vormgeving van de beperkingen van de vrijheid van meningsuiting*, nog niet gepubliceerd doctoraatsproefschrift, 2 dl., p. 487-505; D. VOORHOOF (1984), De Raad van State en de objectiviteitsverplichting van de B.R.T., *Tegenspraak*, 6: 19-27.
- (6) *Arr.Cass.*, 1976, 63.
- (7) *T.B.P.*, 1986, 171-173 (uittreksels met het advies van auditeur).
- (8) M. HANOTIAU en A. VANWELKENHUYZEN, o.c., p. 119-120; A. DEPOND, o.c. in *T.B.P.*, p. 15-17; K. RIMANQUE, o.c., nrs. 48-51.
- (9) K. RIMANQUE, o.c., nr. 30 e.v.
- (10) Artikel 3, 4^e en 5^e van dit reglement; ontleend aan: *Voorschriften, Gebruiken en Aanbevelingen inzake Radio- en Televisieberichtgeving*, december 1980.
- (11) Artikelen 18, § 2 en 19, § 2 van dit reglement.
- (12) Uitzondering dient te worden gemaakt voor het uitoefenen van functies in de geschreven pers of van een politiek mandaat (artikel 23, § 1, laatste lid van het omroepdecreet).
- (13) Zie o.m.: J. DE GROOF, o.c., in *Over ether en inkt*, p. 197 en 203 en in *Adm. publ.*, p. 269-273; K. RIMANQUE, o.c., nr. 29; A. NAMUROIS, Structures et organisation de la radio-télévision dans le cadre des radio-communications, Genève, *U.E.R.*, 1972, 86; A. MAST, Vrijheid van mening, in *Adm.Lex.*, nr. 3.
- (14) *Gedr.St.*, Senaat, 1958-59, nr. 317; 1959-60, nr. 119; Kamer, 1959-60, nr. 439-4e.
- (15) *Gedr.St.*, Vl. Raad, B.Z. 1979, nr. 14.
- (16) Anders J. DE GROOF, o.c., in *Over Ether en inkt*, p. 196-197.
- (17) Zie Voorschriften, Gebruiken en Aanbevelingen inzake Radio en Televisieberichtgeving, commentaar bij punt 7.
- (18) Zo o.m. A. MAST, o.c., p. 413 e.v.; M. HANOTIAU en A. VANWELKENHUYZEN, o.c., p. 119.
- (19) *R.v.St.*, 25 juli 1968, inzake Lenaerts, nr. 13.122, *Arr.R.v.St.*, 1968, 709.
- (20) Zie J. DE MEYER (1972), Levensbeschouwelijk en politiek pluralisme, in *Miscellanea W.J. Ganshof van der Meersch*, III, Brussel-Parijs, 79-94 (93-94); J. VELAERS, *De juridische vormgeving van de beperkingen van de vrijheid van meningsuiting*, cit. nr. 597; D. VOORHOOF, o.c., p. 21.
- (21) Europees Hof voor de Rechten van de Mens, 7 december 1976, inzake Handyside, *Publications de la Cour européenne des Droits de l'Homme*, Serie A, nr. 24; 26 april 1979, inzake Sunday Times, *ibidem*, nr. 30; 25 maart 1985, inzake Barthold, *ibidem*, nr. 90; 8 juli 1986, inzake Lingens, *ibidem*, nr. 103.
- (22) Zie artikel 3 van het toegevoegd Protocol van het E.V.R.M.
- (23) K. RIMANQUE, o.c., nr. 9.
- (24) J. VELAERS, o.c., p. 496.
- (25) K. RIMANQUE, o.c., nr. 53; J. VELAERS, o.c., p. 498.
- (26) Regel 7 en 15 van de Voorschriften, Gebruiken en Aanbevelingen.
- (27) *Cass.*, 12 september 1975, *cit.*; zie ook regel 18 van de Voorschriften, Gebruiken en Aanbevelingen.
- (28) Zie o.m. A. MAST, o.c., p. 416-417; J. VELAERS, nog niet gepubliceerd proefschrift, o.c., nrs. 589-590; regels 8 en 16 van de Voorschriften, Gebruiken en Aanbevelingen.
- (29) *R.v.St.*, 21 september 1984, nr. 24.667, *cit.*
- (30) In dezelfde zin J. DE GROOF, o.c., in *Cepess-documenten*, p. 196.
- (31) *Cit.*
- (32) Supreme Court, 9 juni 1969, Red Lion Broadcasting Co. e.a., 395 U.S. 367.
- (33) K. RIMANQUE, i.s.m. B. PEETERS en L. VERMEIRE, *De toepassing van het E.V.R.M. in de Praktijk*. Antwerpen, Kluwer rechtswetenschappen, p. 35-38.
- (34) Arbitragehof, 22 januari 1986, arrest nr. 8, rolnr. 9, *B.S.*, 8 februari 1986.
- (35) *Cass.*, 12 september 1975, *cit.*; Gent, 26 april 1973, *R.W.*, 1973-'74, 480 met noot L. GALAUDE.
- (36) Zie de arresten in de zaken: Sunday Times, Barthold en Lingens, *cit.*